

Hodnocení Krajské soutěžní přehlídky inscenací her pro děti v Rakovníku 1986, přednesené v závěru přehlídky předsedkyní odborné poroty s. Jarmilou Černíkovou

V rámci festivalu ZUČ a na počest Mezinárodního roku máru proběhla od 28. října do 2. listopadu 1986 v Tylově divadle v Rakovníku XIV. krajská soutěžní přehlídka inscenací her pro děti, nastudovaných divadelními amatérskými soubory Středočeského kraje. Zúčastnilo se jí 6 souborů: divadelní soubor Havlíček Domu kultury ROH k. p. Spolana Neratovice s inscenací pohádky Jaromíra Sypala "Z pekla štěstí", divadelní soubor Slánská scéna ZM PCO Slaný uvedl pohádku Zdeňky Horynové "Perla štěstí", divadelní soubor Nové divadlo Kult. domu kpt. Otakara Jaroše Mělník uvedl pohádku Boženy Fixové "Drak pro princeznu", divadelní soubor Malé divadlo Měst. kult. střediska Kolín se zúčastnilo s pohádkou Jaromíra Sypala "Je to pravda, pane králi", divadelní soubor Vojan Střediskového kult. zařízení Libice nad Cidlinou uvedl pohádku Jiřího Tibitzla "Pohádky z Krakonošovy zahrádky" a divadelní soubor Studio "D" Osvětové besedy Vinařice pohádku Jany Weberové a Ivana Bednáře "Bubáci a hastrmani".

Dramaturgický výběr souborů se orientoval výhradně na českých autorů. Polovina z nich - Drak pro princeznu, Je to pravda, pane králi a Pohádky z Krakonošovy zahrádky vznikly zhruba v posledních pěti letech, Z pekla štěstí, Perla štěstí /vlastně Zkoušky čerta Belínka/ a Bubáci a hastrmani se hrají na amatérských jevištích už víc než deset let. Zdá se, že trvalé neutěšená situace v dramatické produkci her pro děti podnítila soubory k návratům ke starším textům. Umělecká úroveň zvolených textových předloh je různá a pohybuje se v rozpětí od nadprůměru přes průměr k podprůměru, měřeno současným stavem úrovně dramatiky pro děti. K nadprůměru patří textová předloha Jiřího Tibitzla Pohádky z Krakonošovy zahrádky. V této montáži krátkých Krakonošových příběhů není děj uměle nastavován a rozváděn, je tu poskytnuta příležitost rozehrát divadlo jako neskrývané v y p r á v ě n í, jako demonstraci a tím je autor zbaven povinnosti vytvářet iluzi pravděpodobnosti. Čerpaní z podkrkonošského folklóru, který jí dává osobitý kolorit.

Potřebuje jen krátiť popisný dialog ve druhém příběhu a proškrtat některá místa trpící mnohomluvností. K průměru patří Horynové Perla štěstí /Zkoušky čerta Belíka/ přehledným příběhem s aktivním hrdinou i jasnou hlavní myšlenkou. Má ovšem nedostatky ve značné rozvleklosti dialogů, které způsobují jistou staticklost situací. K průměru patří i Sypalova pohádka Z pekla štěstí, neboť poskytuje dostatek materiálu pro živé a veselé představení, ovšem za předpokladu, že z tohoto v podstatě přebujelého materiálu bude učiněn přísný výběr směřující k přehlednosti příběhu a že za autora bude dopracována postava krále. K průměru patří konečně i pohádka Jany Weberové a Ivana Bednáře Bubáci a hasičmani na motivy Josefa Lady, která má rovněž přehledný příběh poskytující příležitost k akci a jasné hlavní téma kamradství. Potřebuje krácení některých mnohomluvných míst.

K textovým předlohám pod průměrem patří Drák pro princeznu B. Fixové především proto, že východní situace není dostatečně dramaticky nosná, že hra postrádá jakýkoliv konflikt, hlavní téma není dost výrazně uskutečněno prostřednictvím postav, řídký děj je mnohomluvně nastavován a vztahy postav jsou nezřetelné. K podprůměru patří i Sypalova pohádka Je to pravda, pane králi, která má nepřehledný a několikrát nastavovaný příběh, nedostatečné motivace jednání dramatických postav, řadu začatých, ale nedokončených motivů a konflikt oslabený tím, že jeden z hlavních protibráčů je duševní mrzák. Z výše uvedeného je patrné, že žánr ze zvolených textových předloh není ideální a že každá potřebuje tu menší tu větší dramaturgickou režijní úpravu, neřku-li přepracování. Protože u většiny amatérských souborů je osoba dramaturga totožná s osobou režiséra, naskytá se otázka, jakým způsobem se režiséři inscenací, uvedených na kraj. přehlídce, vypořádali s tímto problémem, samozřejmě spolu i s ostatními tvůrci představení. Jak skutečnost ukazuje, vypořádali se s ním velmi různě. Svou roli tu zahrála jejich zkušenost, odvaha a talent, ale také tvůrčí schopnosti jejich přímých spolupracovníků na inscenaci - ať už herců, výtvarníků, muzikantů či techniků nebo přátel, kteří přispěli moudrou radou i když se práce na inscenaci přímo nezúčastnili.

Svou první režijní práci ukázali na krajské přehlídce tři režiséři. Tím prvním byl Martin Palát, který s neretovickými souborem nastudoval Sypalovu pohádku *Z pekla štěstí*. Správně rozpoznal nedostatky autorovy předlohy. Jeho úprava zpřehlednila příběh, zkrátila text o mnohomluvná místa, vypustila písničky, ale zachovala v inscenaci hudební složku. Představení má řád, čitelný příběh, jasnou hlavní myšlenku, nikde nepřekračuje míru vkusu, herci jsou vedeni k přirozenému jednání v dané situaci. Bylo by ještě potřeba krátit úvodní dialog Dylítra a Zachariáše, rozšířit akce pekelné mládeže při přeměně pelice a obchatit postavu princezny, ale především krále jehož přirod je autorsky, režijně i herecky nevěrohodný. Nicméně, i s vědomím těchto rezerv v představení, je třeba konstatovat, že Martin Palát se se svou první režii vyrovnal velmi dobře.

Druhým byl Ladislav Urban, který nastudoval se souborem Nového divadla z Mělníka pohádku Boženy Fixové *Drak pro princeznu*. Pokud jde o nedostatky textové předlohy, byl na tom mnohem hůře a není celkem divu, že si nedokázal poradit s její autorsko-dramaturgickou úpravou. Přinesl ale hned na začátku představení nosný režijně koncepční princip, vycházející ze scénografického řešení jevištního prostoru a jeho proměn. Jde o partu stavěčů, kteří z kostek dětské stavebnice vytvářejí scénu, písničkami nahrazují původní babičku - vypravěčku a vlastně se stávají těmi, kteří celý příběh inscenují. Tento princip navozuje výborně atmosféru uvolněné fantazie, odstupu a hravosti a kdyby byl důsledně rozvíjen až do konce, mohl by i na tomto problematickém textu vytvořit novou jevištní kvalitu. Bohužel tento princip funguje jen při přestavbách. Příběh hry je sdělován bez hravého odstupu, textem pouze pasivně reprodukován a pouze povrchně přizpůsobeným trojrozměrnosti scény. Jednotlivé situace nejsou jednáním postav reálně uskutečněny, ale jen přibližně nahrazeny. Vztahy, významové aranžmá i celkový rytmus představení není propracován, základní téma o němž se hraje je nejasné, herecké výkony jsou většinou matné a stylově nejednotné. Nicméně i přes tyto značné nedostatky v představení je třeba ocenit existenci úvodního režijně koncepčního principu i ke ž existenci velmi krátkou a bohužel v celém představení nerealizovanou.

Třetím byl Václav Beran, který nastudoval s libickým souborem předlohu Jiřího Třebízského Pohádky z Krakonošovy zahrádky. Vzhledem ke kvalitám předlohy měl situaci nejnepříznivější, ale patrně účta k autorovi a dosavadní herecká zkušenost jen s iluzivním typem divadla způsobila, že nerozpoznal a také nevyužil možností, které textová předloha nabízí. Pominul možnost otevřené hry, nezpracoval divadelní možnosti textu a uchýlil se k pasivní a povrchní reprodukci textu. Protože se ale autorův styl přiči vytváření realistické iluze jak ve scéně, tak ve vedení hereckých postav, vznikla v inscenaci celá řada nedopatření a nelogičností - herci jsou vedeni k předstírání, vykreslování charakterů a nemají proč logicky a scénicky účinně jednat. Nedostatek zřetelné režijní koncepce se projevuje i v užití hudby a písní - ztrácejí funkčnost i lidový charakter a při doprovodu necitlivého klavíru dostávají až nebezpečně nasládlou příchut. I když výsledek této první rehie není příliš zděšný, není důvod k zoufalství. Je třeba vrátit se k práci na inscenaci a nedostatky odstranit.

Zbývající tři režiséři nejsou začátečníky. Karel Vichinský nastudoval se Slánskou scénou pohádku Zdenky Horyňové Perla štěstí /Zkoušky čerta Belínka/. Je zřejmé, že si byl plně vědom nedostatků textové předlohy a proto se uchýlil k dost radikálnímu krácení rozvleklých míst, k připsání písniček a k připsání partu dvou vypravěček, které představí hlavní dramatické postavy a zaujmou diváky v době nutných přestaveb. Jde o úpravu, která je ku prospěchu věci až na skutečnost, že vypravěčky někde prozradí zbytečně mnoho, přesně řečeno prozradí dopředu i to, co se divák dozví od dramatických postav. V režijní práci neměl situaci snadnou, protože obsadil šest rolí mladými herci, kteří dostali poprvé příležitost zahrát si velké role. Pět z nich prošlo dětským souborem, kde je metodika práce jiná, než v souborech dospělých, a jak ^{se} v praxi ukázalo, jejich převedení na jiný způsob přístupu k roli, byl spojen s řadou problémů. A sám si režijní práci zkomplikoval tím, že motiv honby za perou štěstí nepodřídil hlavnímu motivu zkoušek čerta Belínka. Tím se stalo,

že postava Belínka se nestala tak aktivní, jak příběh hry vyžaduje. Nicméně je třeba ocenit péči, kterou věnoval jak mladým členům souboru, tak celé inscenaci, péči, která v budoucnu jistě přinese ovoce.

Dana Šerbusová nastudovala se souborem Malého divadla v Kolíně inscenaci pohádky Jeromíra Sypala Je to pravda, pane králi. Textová předloha nebyla upravena, ale v podstatě přepsána, takže v tomto případě je možno mluvit nejen o dramaturgické, ale o autorské práci na textu, v němž došlo k významným změnám jak v příběhu, tak v charakterech postav, tak v motivaci jejich jednání, byly nově napsány texty písní a hudba k nim. To všechno bylo učiněno k prospěchu věci. Zůstaly některé sporné momenty - např. náhodné zapomenutí čarodějovy knihy, nejasně motivované napravení strážní čaroděje, odhalení Bohouše jako krále. Režie se nespokojila s pouhou reprodukcí přepracované předlohy, ale interpretovala ji tvořivým způsobem. Příběh i základní téma bylo sděleno přesně, stejně tak byla vyložena i většina dramatických postav, a zpracovány situace. Problém se ukázal v koncepci postavy čaroděje, který svou směšností není zcela tak účinným soupeřem Vojáka. Vcelku jsou herecké výkony vyrovnané a na dobré úrovni i ve zpěvních číslech.

Václav Valín nastudoval s vinařickým souborem pohádku Jany Weherové a Ivana Bednáře Bubáci a hastrmani. Autoři dramatinace /a posléze i upravovatel Václav Valín/ si vybrali jeden z motivů Ledovy předlohy, vystavěli na něm příběh a prostřednictvím tohoto příběhu vyslovili základní téma o kamarádství a přátelství, pomocí kterého vítězí dobro nad zlem. Má některé problémy /poměrně řídký děj, nedořešení postav Kolbaby, Koktačky, Dupáka atd./ předloha netrpí mnoho-mluvností a nabízí několik věčných dramatických situací, které je možné tvořivým způsobem rozvést a které mohou více vypovědět o tématu i postavách. Největší problém a nedostatek vinařické inscenace je v jevištní realizaci a ve zvolení výrazných prostředků, které nevycházejí z tématu, ale pouze z vnější líbivosti a efektivnosti. Režisér se snaží realizovat

situace přes jevištní akce, ale jednání postav v situacích nevyrůstá z děje, nýbrž je vedeno k ofektnímu řešení. Výše zmíněné nedostatky se objevily i v ostatních složkách: v popisné a příliš barevné scéně a kostýmech, v líbivých a nenáročných písních, v nešťastném použití playbacku, v nezdůvodněném obrácení se do publika včetně dětské loterie a v neposlední řadě v ilustrativním a neukázněném herectví, které místy působí jako nepříjemné kliše. Z hereckého kolektivu, který má znesnadněnou úlohu i zbytečným líčením, vyniká evidentně talentovaný Vladimír Řezníček v roli Bubůčka.

V závěrečném hodnocení XII. ročníku krajské soutěžní přehlídky amatérských divadelních inscenací her pro děti - tedy přede dvěma lety - sabraly podstatnou část problémy dramaturgické a režijní, protože krajská přehlídka ukázala, že to jsou nejdůležitější problémy amatérského divadla pro děti vzhledem k trvalé autorské krizi. XIV. tý, tedy letošní ročník krajské přehlídky ukázal, že krize v současné dramatické tvorbě pro děti trvá, ale že zároveň se ukazují odvážlivci v řadách amatérských režisérů i jejich spolupracovníků, kteří odkládají slepou úctu k autorům a s vědomím rizika z toho plynucího, pokoušejí se tu více, tu méně, tu zdaříleji, tu méně zdařile, ale pokoušejí analyzovat a jevištně prověřovat textové předlohy a v rámci svých zkušeností a vědomostí odstraňovat jejich nedostatky. Domnívám se, že tato snaha je správná, ostatně nemáme v současné situaci ani jiné východisko, že ovšem musí být podložena osvojením si teoretických i praktických znalostí z oblasti dramaturgie, scénografie, ale i historie divadla. Je to nutné i proto, abychom nepromarnili příležitost, když se nám dostane do ruky kvalitní textová předloha, jenom proto, že jsme její kvality vůbec nedokázali rozpoznat.

I XIV. ročník krajské soutěžní přehlídky inscenací her pro děti tedy ukázal, že problémy spojené s dramaturgií a scénografií trvají, ale že situace se jeví méně beznadějnou než před dvěma lety. Proto bylo nutné i letos věnovat jim největší pozornost. Tím ovšem není řečeno, že si porota nevěšimela herecké práce, scénografické práce a práce ostatních složek divadla. Při

hodnocení každé inscenace po představení věnovala pozornost těmto složkám a není tudíž nutné znovu opakovat, co už bylo řečeno. Není bez zajímavosti, že jsme se setkali s dobrými výsledky např. herecké práce právě v oněch představeních, kde pro ně cílevědomá dramaturgicko-režijní práce vytvořila předpoklady.

Dovolte, abych na závěr srdečně poděkovala všem, kteří se svými inscenacemi podíleli na letošní krajské přehlídce, za jejich poctivou práci, a popřála jim do budoucna hodně vytrvalosti a tvůrčí energie. Divadlo pro děti si to zaslouží především proto, že pomáhá nemalou měrou v estetické a občanské výchově budoucích generací.

A konečně mi dovolte, abych poděkovala i těm, kteří se zasloužili o přátelské prostředí této přehlídky a kteří nám vytvořili takové pracovní podmínky, abychom se mohli cítit jako doma.